

AĞ TOPLUMUNDA SOSYALLEŞME VE YABANCILAŞMA

Ayşegül Elif KARAGÜLLE

İstanbul Ticaret Üniversitesi, Medya ve İletişim Sistemleri, İletişim Fakültesi
aekegulle@ticaret.edu.tr

Berk ÇAYCI

İstanbul Ticaret Üniversitesi, Medya ve İletişim Sistemleri, İletişim Fakültesi
bcayci@ticaret.edu.tr

ÖZET

İnternet'in son 10 yıl içerisinde milyarlarca insana yayılması, ağlar oluşturarak hayatın her alanında kullanılması, mobil iletişimin internet ile yakınsaması sonucu gerçekleşmektedir (Castells, 2007: 246). Bu dönem içerisinde, sosyal ağların popülaritesinin artması her türlü iletişimin bu ağlar üzerinden gerçekleştirilmeye başlanması, yeni bir sosyalleşme süreci olarak görülmektedir. Yaşanan bu gelişmeler bireylerin ilişkilerini, iletişimlerini, sosyalleşme süreçlerini, yaşam biçimlerini çevreyle olan etkileşimlerini etkilemektedir.

Her teknoloji, toplumlar üzerinde sosyal ve toplumsal dönüşümler meydana getirmektedir. Özellikle iletişim teknolojileri, toplumların alışkanlıklarında, kültürlerinde, iş yaşamlarında, eğitim sistemlerinde değişimler yaratmaktadır. Modernleşmeyle birlikte ortaya çıkan yaşam tarzları, geleneksel toplumsal düzenin tamamen ortadan kaybolmasına yol açmaktadır. Modernliğin getirmiş olduğu dönüşümler, önceki dönemlere özgü olan değişim biçimlerinden daha etkili olmuştur (Giddens, 2012; s. 12).

Bireylerin geleneksel iletişim biçimlerini terkederek; sosyal ağlar üzerinden iletişim kurmaya başlaması, toplumsal yabancılaşma ve yalnızlaşmayı beraberinde getirmektedir. Sosyal iletişimin yaygın hale gelmesiyle, modern insanlar yüzyüze iletişim kurmak için yeterli zaman bulamamaktadır. İletişim teknolojileri ve ulaşım araçlarının gelişmesiyle küreselleşmenin önündeki engellerin ortadan kalktığını belirten David Harvey'e göre; zaman ve mekan kavramlarının önemini yitirmesiyle, iletişim anlık olarak gerçekleşmektedir. Bu durum zaman sıkışmasına neden olurken; bireylerin çevreleriyle ve dünyayla kurdukları iletişim, teknolojiyle aracılanmış bir iletişim biçimine dönüşmektedir. Yaşanan bu gelişmelerle birlikte; alışkanlıklar, düşünceler, duygular da değişerek; sanal yaşam, sanal davranış ve sanal kültür olarak adlandırılan kavramlar ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, sosyal yaşantıda meydana gelen değişimler, bireyleri yalnızlığa sürükleyerek; yabancılaşma ve yalnızlaşma sürecine götürmektedir.

Sosyal ağlar, yüzyüze iletişimin yerini almadığı sürece, sosyal hayatı zenginleştirdiğinden söz edilebilir; ancak gerçek dünyadaki sosyal hayatın önüne geçtiğinde, sanal bir sosyal çevre ve sanal bir iletişim ile sınırlı kalınmaktadır. Zaman kısıtlılığından yakın modern toplumlar açısından 'sosyal paylaşım ağları', bireylerin yeni sosyalleşme ortamları olarak en uygun mekanlar olarak düşünülmektedir. Bireylerin sosyal ağlar aracılığıyla sosyalleşmesi; teknoloji ve toplum arasındaki ilişki bağlamında eleştirel bir bakış açısıyla ele alınacaktır. Bununla birlikte teknoloji karşısında edilgenleşen bir insan modelinin ortaya çıkması üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Modernleşme, Yalnızlaşma, Yabancılaşma, İnternet Bağımlılığı*

SOCIALIZATION AND ALIENATION IN THE NETWORK SOCIETY

ABSTRACT

Deployment of internet to billions of people in the last decade; use of networking in all fields of life; it's all occur with the convergence of Internet and mobile communications (Castells, 2007: 246).

Within this period, increasing of social networks' popularity, performing of all kinds of communication via networking, a new process of socialization. These developments have affected individuals relations, communications, process of socialization, individuals of life style and interaction with the environment.

Each technology are occurred social transformation on societies. Especially communication technologies inflict transformations on habits, cultures, business lives, education systems of societies. Lifestyles which ensue with modernization, cause disappear of traditional social order. Transformations brought about by modernity have been more effective than the other (Giddens, 2012; s. 12).

Breaking traditional communication ways and communicating on social networks, brings social alienation and loneliness. With the diffusion of social communication; individuals can't find time for face to face communication. According to David Harvey; with the development of communication technologies and means of transport, obstacles to globalization are eliminated. In this way, communication is provided instantly, owing to lose time and space's importance. This situation causes time-space compression. Individual's communication with their environment and with the world, occurs via information technologies. Depending on these developments; habits, thoughts, feelings have been changed and concepts have ensued which are referred to virtual life, virtual behavior and virtual culture. In this context, individuals are driven to loneliness because of the changings in their social life. This situation leads them to the process of alienation and loneliness.

As long as social networks don't replace face to face communicatin,it can enrich individuals' social life. However, when social communication takes place of face to face communication, virtual environment and virtual communication have occurred. Social networks, as a new social environment is considered to be the most appropriate places for modern societies. Socialization via social networks is going to discussed in context of the relationship between technology and society. At the same time, in this article will be emphasized on being passive in the face of technology.

Keywords: *Modernization, Loneliness, Alienation, Internet Addiction*

GİRİŞ

Enformasyon ve iletişim teknolojilerinde medyana gelen gelişmeler, yeni iletişim teknolojilerinin her alanda kullanımını kaçınılmaz hale getirmektedir. Bu gelişmeler bireylerin yaşam şekillerini değiştiren en büyük etkenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde, insanlar arasındaki bilgi paylaşımı çok hızlı biçimde gerçekleşebilmektedir. Bununla birlikte mobil iletişimin internet ile yakınsaması sonucu, zaman ve mekan kavramlarının önemi ortadan kalkmaktadır. İnsanlar arasında bilginin çok hızlı bir biçimde paylaşılmaya başlamasıyla beraber, yeni sosyalleşme mekanları ortaya çıkmıştır. Bu durum, dönem içerisinde sosyal ağların popülaritesinin artmasıyla her türlü iletişimin bu ağlar aracılığıyla gerçekleştirilmeye başlandığı görülmektedir. Meydana gelen bu gelişmeler, insanların/toplumların ilişkilerini, iletişimlerini, sosyalleşme süreçlerini, yaşam biçimlerini, çevreyle olan etkileşimlerini derinden etkilemektedir.

Günümüzde sosyal paylaşım ağları, hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olarak yer almaktadır. Sosyalleşme mekanları zaman içerisinde dönüşüme uğrayarak; teknolojinin de gelişmesiyle birlikte, gerçek anlamda yüz yüze görüşmenin önüne geçerek bir araya gelme gereksinimine duyulan ihtiyacın azalmasına neden olmaktadır. Sosyal paylaşım ağları bireylere, zaman ve mekandan bağımsız olarak iletişim kurma imkanı tanıyarak; sanal ortamlarda bir araya gelme imkanı tanımaktadır.

Metropol insanının en şikayetçi olduğu zaman konusu da göz önünde bulundurulduğunda, sosyal paylaşım ağlarının hayatın her alanına sızması kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Her türlü işlemin çevrimiçi olarak gerçekleştirilmesi zamandan tasarruf sağlarken; bu durum bireyler üzerinde birtakım olumsuz etkilerde meydana getirmektedir. İnsanlar artık bankacılık, alışveriş,

eğitim, sağlık, randevu alma ve akla gelebilecek her turlu işlemlerini online ortamlar aracılığıyla, oturdukları yerden tek bir tuş ile gerçekleştirme fırsatına sahiptirler. Ancak bu durum zihin ve beden arasındaki ayrılmaz birlikteliğin endişe verici bir biçimde kopmasına sebebiyet vermektedir. Yeni mobil iletişim teknolojileri sayesinde artık her an hem dnyanın bilgisine internet üzerinden bağlı kalabiliyor, hem de zihnimizin urettiği her turlu çıktıyı sayısal ortama aktarabilme fırsatı bulabilmekteyiz.

Yeni teknolojik cihazlar zihnimize adeta sınırsız bir hareket alanı sağlamaktayken; bedenimiz ise; neredeyse tamamen hareketsiz bir biçimde sabitlenerek birkaç parmak hareketiyle zihnimizdekileri sayısal ortama aktarma fırsatı bulabilmekteyiz. Bu durumun sonucunda da çağın önemli sorunlarından olarak gorulen obezite hastalığının gorulme oranı artmaktadır. Bu noktada yeni iletişim teknolojilerinin bireylerin yaşam biçimlerinde, alişkanlıklarında, kulturnerinde, iş yaşamlarında, eğitim sistemlerinde önemli donuşumler meydana getirdiği gorulmektedir. Bu bağlamda, taşınabilir iletişim araçlarının kullanımıyla beraber artan sosyal paylaşım ağlarının kullanım sıklığında artış meydana geldiği soylenebilir. Sosyal paylaşım ağlarının kullanımı, her ne kadar akla Manuel Castells'in 'Ağ Toplumu'nu getirir de; bireyler bir araya gelme kavramına tezat olarak daha bireysel ve dolayısıyla da yalnızlaşmaya mahkumdurlar.

Her turlu formattaki enformasyona mekan ve zamandan bağımsız olarak ulaşma imkanına sahip olan bireyin iletişim sureci kuresel bir boyut kazanmaktadır. Bu sayede insanlar coğrafi engelleri aşarak; dnyanın farklı noktalarındaki insanlarla iletişim kurma imkanına sahip olabilmektedir. Bu durum insanları bir dnya vatandaşı haline getirmenin yanı sıra; ekranlara bağımlı hale getirerek yalnızlaşmalarına, akabinde cenvrelerine ve kendilerine yabancılaşma gibi sorunları beraberinde getirmektedir.

Modern insanın, yuz yuze iletişim kurmak yerine, sosyal medya ve iletişim teknolojileriyle aracılanmiş bir iletişim biçimini tercih etmesi, farklı sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu çalışmada, mobil iletişim teknolojilerinin ve ozelinde sosyal paylaşım ağlarının bireylerin yalnızlaşma ve yabancılaşma sureleri üzerindeki rolu argumantatif bir çalışma çerçevesinde incelenmektedir.

MODERNLEŐEN TOPLUMLARDA YABANCILAŞMA VE YALNIZLAŞMA

Modern toplumun ortaya çıkmasıyla, toplumsal açıdan birtakım değişimler meydana geldiği gorulmektedir. Modern ağ, beraberinde değişimin çok hızlı bir biçimde gerçekleşmesini getirmiştir. Bu durum, en çok teknoloji açısından gorulse de her alanda gozlenebilme olanağına sahiptir. Modern toplumsal kurumların gelişimi ve bunların dnya çapındaki yaygınlığı, insanoğlunun guvenli ve hoş bir yaşamın tadını çıkarması için modernlik oncesi sistemlerin herhangi birinden daha fazla fırsat yaratmiş durumdadır. Modern ağ, sağladığı olumlu olanakların haricinde bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Ancak Marx ve Durkheim'in da belirttiği gibi; modern çağın sağladığı olumlu olanaklar, onun olumsuz karakteristiklerine daha ağır basmaktadır (Giddens, 2012; s.14).

Toplumda meydana gelen teknolojik gelişmeler ve entellektuel seviyesinin artması ile zaman ve kavramları da değişime uğramaktadır. İletişim teknolojileri, enformasyonun zamandan bağımsız olarak, çok hızlı bir biçimde taşınabilmesine olanak sağlamaktadır. Zaman ve mekan kavramlarının algılarında değişimler meydana gelmesiyle beraber, Harvey'in "zaman-mekan sıkışması" olarak adlandırılan durum ortaya çıkmaktadır (Harvey, 1999; s.270). Toplumda meydana gelen donuşumler kitle iletişim araçlarında yaşanan değişimler ile beraber hız kazanmaktadır. İnternet teknolojisi insanlara, markete gitmeden alişveriş yapma olanağı tanımakta; eğitim aracı olarak kullanımı sayesinde, eğitim mekanlarının önem ve gerekliliği azalmaktadır (Yılmaz, 2008).

Enformasyon ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler, yalnızlaşmanın boyutlarını arttırmaktadır. Bu durum mekan sorunsalı ile yakından bağlantılı gorulmektedir. Zamanının tamamına yakınıni bilgisayar başında, internete girerek geçiren ozellikle geç bireyler, geleneksel eğlence mekanlarını terkederek yeni sosyalleşme mekanları olan sosyal paylaşım ağlarına yönelmektedir. Bununla birlikte geler, "internet cafe kulturnu" olarak adlandırılan mekanlarda, aynı mekanı paylaştıkları halde

birbirleriyle tek kelime konuşmadan, bilgisayarlarla etkileşim içinde olmaları yalnızlaşmanın boyutlarını vahim derecede arttırmaktadır. Okul çağındaki genç insanların büyük çoğunluğu interneti, ev ortamlarında da gittikçe artan bir biçimde kullanmaktadır. Bu durumun neticesinde ise; ikili ilişkilerinde ve aileleri ile kurdukları iletişimde önemli azalmalar meydana gelmektedir. Sosyal paylaşım ağlarının kullanımındaki artış sadece gençler arasında değil, her yaş gurubundan birey tarafından etkin bir biçimde kullanılmaktadır. Günümüzde internet erişimi artık sadece evlerden sağlanmamakta, aynı zamanda akıllı cep telefonlarından da internet bağlantısı sağlanmaktadır. Bununla birlikte, bireyler mekandan bağımsız bir şekilde, yürürken, işe giderken, ulaşım araçlarında seyahat ederken, okulda, işte, trafikte özetle her ortamda internete bağlanabildiği için sosyal paylaşım ağlarını kullanma oranında artış meydana gelmektedir. İnternet teknolojisi, geleneksel olan ile sosyalleşme kavramını birleştiren bir kavram olarak yer almaktadır. Bu durum sosyalleşme problemlerinde azalma olmasını sağlamaktadır. Bireylerin sosyal ağları yoğun bir şekilde kullanmaları, kişilerin yakınlaşma, kendini açma, yüz yüze iletişim ve daha fazla etkileşim ile kendilerini ifade etmeyi tercih etmeleri, bunları gerçekleştirirken teknolojik imkanlardan faydalanma eğiliminde olduklarını göstermektedir. Özellikle gençler, sosyal paylaşım ağlarını yeni toplumsallaşma ortamları olarak görmektedirler. Bireylerin arasındaki sosyalleşme göz önünde bulundurulduğunda; internet kullanıcılarının gerçek hayatta gerçekleştirdiklerini, sanal dünyaya taşımaları, yapılan sosyal aktivitenin gerçekliği ile sanallığı arasındaki ayrımı bulanıklaştırmaktadır.

SOSYAL PAYLAŞIM AĞLARININ BİREYLERİN YALNIZLAŞMA VE YABANCILAŞMA SÜREÇLERİNDEKİ ROLÜ

Toplumlarda yaşanan dönüşümler, bireylerin yaşam tarzlarında ve sosyalleşme süreçlerinde de dönüşümler meydana gelmesine sebep olmaktadır. Sanayileşmenin ve kentleşmenin gerçekleştiği 21. Yüzyılda bireyselleşen toplumların toplumsal hayattan ve kültürlerinden uzaklaşan insanlar haline gelmeleri ile birlikte, yalnızlaşan bireyler haline gelmektedirler. Bireylerin yalnızlık duygularından kurtulabilmek adına, toplumdaki diğer bireylerle etkileşime geçmektedirler.

Yaşadığımız dijital çağda, zaman, mekan ve insan ilişkilerinin dönüşüme uğradığı görülmektedir. Dijital dünya ile kastedilen, sosyal ağlar, taşınabilir iletişim araçları ile birlikte insanların hayatını tamamen kuşatmıştır. Bu noktadan hareketle, sosyal ağların, bireylerin sosyal ve kültürel yaşamlarında yarattığı dönüşüme dikkat çekmek gerekmektedir. Çünkü sosyal ağların toplumsal hayata kattıkları ve götördükleri çerçevesinde, sosyal medya araçlarının sosyalleşmenin aksine, yalnızlaşma ve yabancılaşma gibi olumsuzluklara sebep olduğu söylenebilmektedir. Günümüzdeki teknolojik gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda, bireylerin teknoloji karşısında edilgenleşen bir insan modeli ortaya koyduğu görülmektedir.

Modern yaşam, her ne kadar bireysel ve toplumsal olan arasında daha fazla iletişime yol açsa da; ileri teknoloji, hızlı toplumsal ve kültürel değişimler, gerçek dünyanın sanal olana kayması gibi etkenler, bireylerin uyum mekanizmalarını bozmakta ve bireylerin topluma ve kendi doğalarına uyumsuz hale gelerek; sadece bireysel çıkarları doğrultusunda hareket etmeye başlamalarına neden olmaktadır. Modern insanın en temel sorunlarından biri haline gelen 'yabancılaşma' kavramı; sosyoloji, psikoloji ve sosyal psikoloji gibi çeşitli alanlarda ampirik çalışmalara konu olmaktadır. Yabancılaşma kavramının birçok farklı bakış açılarıyla ele alındığı görülmektedir. Ancak temel olarak üç farklı yaklaşım çerçevesinde incelemenin uygun olduğu düşünülmektedir. Yabancılaşma kavramı, günümüzde halen, sosyoloji, psikoloji, ve sosyal psikoloji gibi alanların araştırma konusu olmaktadır. Yabancılaşma kavramı ilk kez Jean Jacques Rousseau tarafından kullanılmıştır. Felsefe alanına bu kavramı kazandıranlar, Hegel ve Marx olmuştur. Hegel, yabancılaşma kavramını açıklarken, ide'nin kendi özüne yabancılaşmasından söz etmektedir. Marx'a göre ise; yabancılaşmanın en yoğun biçimde yaşandığı toplum düzeni kapitalist düzendir. Birey, bu kapitalist düzen içerisinde bir makinenin parçası gibi sürekli üretmektedir ve ürettikçe kendisi ürettiğine yabancılaşmaktadır. Rousseau ise, bireyin özgürlüğüne ve doğasına aykırı olan bir sistemin işleyişinin yabancılaşmaya sebep olmasından söz etmektedir.

(<http://www.befjournal.com.tr/index.php/dergi/article/viewFile/260/226>).

Kapitalist düzen içerisindeki yabancılaşma kavramından söz eden Marx'ın ardından, bu kavram sosyoloji açısından

incelenmiştir. Max Weber, Emile Durkheim ve Georg Simmel gibi toplumbilimcileri, insanın yabancılaşması üzerine çalışmalarını yürütmüşlerdir.

Weber, kapitalist çalışma düzeninin din ile olan ilişkisiyle ilgilenmiştir. Dini gereklilikler gereği dünyevi hazlardan vazgeçen bireyin, yabancılaşabileceğine dikkat çekmektedir. O'na göre; kapitalistleşmiş olan ülkeler dinsel ve ahlaksal açılardan soyutlanmış tamamiyle servet edinme uğraşı içerisine girmişlerdir. Durkheim, 'İntihar' adlı çalışmasında, modernleşmeyle birlikte toplumun bazı öğelerini kaybettiğinden söz etmektedir. Bunun sonucunda da bireylerin içinde buldukları toplumdaki bunalımları ve uzaklaşmaları sebebiyle intihar girişimlerinin arttığını ileri sürmektedir. Simmel ise; yabancılaşmanın nedenini metropoliten yaşama bağlamaktadır. O'na göre, cemaat olgusu ve yabancılaşma kavramı, bireyin dışsal kimliğinin iki kutbunu oluşturmaktadır (Ergil, 1978; s. 105). Simmel'e göre, modernleşmiş bir toplumda para, insanların yabancılaşmasının esas sebebi olarak değerlendirilmektedir. Marx, Weber ve Durkheim'dan etkilenen Frankfurt Okulu Temsilcileri, yeni medya teknolojilerinin toplum üzerinde meydana getirdiği olumsuz etkileri, Eleştirel Kuram kapsamında incelemişlerdir. Modern toplumlarda bireyler arasındaki ilişkilerin dahi niceliksel ilişkilere indirgenmesi sonucu, etik değerlerin önemini kaybolarak insana dair şeylere yabancılaşma olgusunu bu kuram kapsamında eleştirmişlerdir (Ergil, 1978; ss.106-108).

Erich Fromm'a göre; modern toplumlarda yabancılaşma olgusu toplumun her alanına yayılmış vaziyettedir. Bu nedenle de insan, korkak ve yabancılaşmış bir halde yer almaktadır. Fromm, kapitalizmin toplum üzerindeki yalnızlaştırıcı etkisini eleştirirken; aynı zamanda kapitalist toplumlarda insanlar arasındaki ilişkilerin de yabancılaşmış olduğuna değinmektedir. Fromm'a göre, tüketim ve yabancılaşma durumunu, bireyin kendi benliği ile olan ilişkisinde görülmektedir. Bu düşünce çerçevesinde bireyin özgüveni, "benliğini hissetme" durumu başkalarının kendisi hakkında biçtikleri değerden başka bir şey değildir. Yani kişi kendi değerini kendisi belirlememektedir. Günlük yaşamda, kişinin başarısı popüler olup olmadığı ile yakından bağlantılıdır. Bu durumda kapitalist düzende, birey kendi dışındaki güçlerin elinde bir araç haline gelmektedir. (Ofloğlu ve Büyükyılmaz, 2008, ss. 131-132).

Yeni sosyalleşme mekanları olarak adlandırılan, sosyal paylaşım ağlarında bireyler, farklı insanlarla etkileşim içinde bulunarak, yeni şeyler öğrenme fırsatı bulmaktadır. Siyez'in belirttiği üzere; kişinin kurduğu ilişkiler yoluyla edindiği bilgiler, okuyarak veya başkalarının aktarımı sonucu ulaşılan bilgilerden daha kalıcı olmaktadır. Aynı zamanda bireyin, yüz yüze iletişim ve sanal iletişim sayesinde yalnızlık duygusu azalmaktadır; ancak kişilerarası iletişimin artması sonucunda kendine ayıracağı vakit azalmakta ve diğer bireylerle iletişime geçmek bir zorunluluk haline gelmektedir (Siyez, 2011; s. 69).

Sosyal ağlar, bireylere kendilerini nasıl tanıtmak istiyorlarsa o kimliğe bürünmelerine yani sahte bir kimlik yaratmalarına olanak sağlamaktadır. Günümüzde bireyler sosyal ağlarda var olmak, takipçi sayılarını arttırmak, tanınır olmak maksadıyla; yeni sosyalleşme mekanları olarak adlandırılan ağlarda yarattıkları sahte kimliklerle yer almaktadırlar. Bununla birlikte; bireylerin gerçek dünyadaki kimlikleriyle, sanal dünyada yarattıkları sahte kimlikler, önemli sorunları beraberinde getirmektedir. Gerçek kimliği ile kendi yarattığı sahte kimliği iç içe geçen birey, kendi öz benliğine yabancılaşmaktadır. Sosyal paylaşım ağları üzerinden oynanan oyunlar, sohbetler, saatler süren telefon konuşmaları, bireyin ailesine, çevresine hatta kendisine yabancılaşmasıyla neticelenmektedir. Gerçek ve sanal arasında bir dünyada varlığını sürdürmeye başlayan kişi, gerçek kimliği ile sanal kimliği arasındaki ayrımı fark edememektedir. Özetle, gerçek dünyada kurulan yüz yüze iletişimin yerini, sosyal paylaşım ağları aracılığıyla gerçekleştirilen bir iletişim aldığıında, kişi gerçek dünyaya yabancılaşmaktadır (Mercan, 2010; s.109).

"Bireylerin sosyal medyada varoluş şekilleri şu başlıklar altında toplanabilir: Kimlik temsili, performans sergilemek, profil oluşturmak, gözetlenmek, gözetlemek, teşhir etmek, sanal bedenler oluşturmak, örgütlenmek, sanal uzamda eylem/kampanya yapmak hatta çevrim dışı gündelik yaşama taşımak." (Toprak vd., 2009). İletişim teknolojilerinde meydana gelen yenilikler, küreselleşme açısından büyük önem taşımaktadır. 1980'li yıllardan itibaren, bilişim ve enformasyon teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla, insanlar arasındaki mesafe eski önemini kaybetmeye başlamıştır.

İnternet, bireylerin dünyanın bir ucundaki olayı anında takip edebilmesine olanak sağlayan; e-ticaret aracılığıyla alışveriş yapmayı mümkün kılan bir teknoloji olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzde İnternet, kitle iletişim araçları arasında küreselleşme konusunda en etkili araç olarak düşünülmektedir. Ancak bireyler İnternet’de gerçekleştirdikleri her türlü işlemi yaparken bireysel bir şekilde davranmaları nedeniyle, bireylerin sosyalleşmeleri sürecine olan katkıları negatif yönde olabilmektedir. Sosyal paylaşım ağları, insanları adeta esir alarak sosyal çevrelerinde dahi asosyal ve çevrelerine yabancılaşmış bireyler haline getirmektedir.

Teknolojik gelişmeler, bireylerin gündelik yaşantılarında karşı karşıya kaldıkları zorluklara çözümler getirerek; iş yükünü azaltmak ve hayatın kolaylaşmasını sağlamaktır. Bu noktada bireylerin düşünmeye, üretmeye, yaratıcı yönlerini ortaya çıkarma konusunda daha çok zamanının olmasıyla, faydalı uğraşlara yönelmesi gerekirken; günümüzde teknolojik gelişmeler, insanların teknolojinin esiri haline gelmeleri ve tembel nesillerin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmaktadır. Modern toplumlar, teknolojiye o kadar bağımlı hale gelmektedir ki; toplumun ilerlemesini sağlayan akılcılık geri planda kalmıştır. Günümüzde, “*Teknoloji insanlığın bir uzantısı olmaktan çıkmış; insanlık teknolojinin bir uzantısı haline gelmiştir*” (Bookchin, 1996). Teknolojinin aşırı kullanımı sonucunda, araç olma özelliğinden uzaklaşarak, bir amaç haline geldiği görülmektedir. Bu durumun sonucunda da yabancılaşma, yalnızlaşma, bireyselleşme gibi olumsuz durumlar ortaya çıkmaktadır (Turan, 2002; ss. 271–281).

İNTERNET BAĞIMLILIĞI VE YALNIZLAŞMA İLİŞKİSİ

Zamanının büyük çoğunluğunu sanal dünyada geçiren bireylerin, büyük çoğunluğu kontrol altına alamadıkları İnternet kullanımı nedeniyle, sosyal, mesleki ve özel yaşamlarında sorun yaşamaktadırlar. İnternetin aşırı kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan “internet bağımlılığı” uluslararası alanyazına ilk kez, Dr. Ivan Goldberg tarafından şaka amaçlı gönderilen maille girmiştir. Temelde bu kavram aşırı ve problemlilikli internet kullanımını ele almaktadır. İnternet bağımlılığı genel olarak, internet karşısında geçirilen uzun zaman ve internet kullanmayı kontrol edememe gibi durumların ifade edilmesinde kullanılmaktadır (Leung, 2004; Simkova&Cincera, 2004). İnternet bağımlılığı söz konusu olduğunda, internette geçirilen zamanın fazla olmasının yanında, kullanım amaçları da önem taşımaktadır. Kişi interneti haber alma, alışveriş yapma veya eğitim maksatlı kullanıyorsa internet bağımlılığından söz edilmemektedir; ancak sosyal paylaşım ağlarında, oyun ve eğlence amaçlı sitelerde, pornografik içerikli sitelerde harcanan sürenin artması çağımızın hastalığı olarak kabul edilen “internet bağımlılığı”nın sebeplerindedir.

Özellikle çocuk ve gençlerin internet bağımlılığına yatkın olmaları, küresel bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu grup oyun, sohbet ya da arkadaş çevresiyle iletişime geçmek maksadıyla yoğun bir biçimde sanal ortamlarda yer almaktadır. Çocuklar arasında İnternet kullanımının artması çoğu zaman aile içi ilişkilerin zayıflamasına ve bununla birlikte çocukların iletişim kurmak, sosyalleşmek maksadıyla internete girme eğiliminde oldukları ileri sürülmektedir. Yapılan araştırmalar, ebeveynleri çalışan çocukların, sosyalleşme yönünden zayıf kaldıkları için, bu ihtiyaçlarını internete girerek giderdiklerini göstermektedir (Bayraktutan, 2005). İnternet bağımlısı olarak kabul edilen bireylerin yalnızlık düzeylerinde artış meydana geldiği ve yalnızlığın internet kullanımını arttırdığı görülmektedir. Bu noktada bireyin internet bağımlısı olup olmadığının ortaya konmasında, hangi sıklıkta internet kullandığının ötesinde, interneti ne amaçla kullandığı önem taşımaktadır.

Türkiye’de internet bağımlılığı üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında, yalnızlık düzeyindeki artış ile internet bağımlılığındaki artış arasında paralel bir ilişki olduğu görülmektedir. Esen ve Siyez (2011) çalışmalarında cinsiyet, akademik başarı, yalnızlık ve aileden alınan sosyal destek gibi değişkenlerin bireylerin internet bağımlılığı üzerinde etkili olduğunu ileri sürmektedirler.

İnternet kullanımında aşırıya kaçan bireyler, ruhsal yalnızlaşma sorununun yanı sıra çevresine hatta ailesine yabancılaşarak; yalnızlaşan toplumlar ortaya çıkmaktadır. Özellikle iletişim teknolojilerinin yalnızlaştırıcı etkisi, insanı toplumdan soyutlayarak, hayattan uzak tutan bir özellik taşımaktadır. Bu durumun neticesinde de sosyal, psikolojik sorunlar baş göstermektedir (Güleç, 1991:32). İletişim teknolojilerinin esiri haline gelmiş bir birey, kendini toplumdan soyutlamakta ve kendisine yarattığı sanal dünyanın içine hapsolmektedir. Gerçek yaşantıda kurulan ilişkilerin sanal ortamlara taşınmasının sonucunda, insanlar sanal topluluklar arasında yer almaktadır. Bu yeni sosyalleşme

mekanları, gerçek olmadıklarından ötürü, tüm duygu ve düşünceler ikon ve işaretler yoluyla ifade edilmektedir. Yüz yüze iletişimin bir alternatifi olarak düşünülen sanal iletişimde kurulan ilişkiler, bireylerin gerçek yaşamdaki ilişkilere yabancılaşmasına neden olmaktadır. İnsanlar artık, yüz yüze iletişim için harcadıkları zamandan daha fazlasını, mobil iletişim araçları yada bilgisayarlar aracılığıyla gerçekleştirdikleri iletişim için harcamaktadırlar (Aktaş ve Çaycı, 2012, s. 6). Bu nedenle iletişim teknolojilerindeki gelişmeler olumlu yönlerinin yanı sıra, sosyal ilişkileri olumsuz yönde etkileyebileceği söylenebilmektedir.

KİMLİK İNŞASINDA SOSYAL MEDYANIN ROLÜ

Kimlik, değişen koşullara göre, yeniden şekillenen, sosyal ve durağan olmayan bir kavramdır. Kişilerarası iletişim sayesinde yenilenerek, yeniden inşa edilmektedir. Kimlik inşasında bireyler, birbirleriyle etkileşim içerisinde bulunarak, söz edilen etkileşimler sonucunda öğrenilen bilgi ve aktarımlar doğrultusunda kimliğini yeniden şekillendirmektedir (Acun, 2011, s. 69).

Benlik, diğer bir deyişle kişisel kimlik, bireyin kim olduğunu tanımlamaktadır. Kişisel kimlik, bireyin sosyalleşme süreciyle yeniden inşa edilir. Bireyin toplum içerisinde üstlendiği konum ve rol, kimlik inşası açısından önem taşımaktadır. Kişisel kimliğin inşası, durağan olmayan sürekli gelişen bir olgudur. Diğer bireylerle etkileşim halinde olmak kimlik inşasının gelişiminde etkili olmaktadır.

İletişim teknolojilerinde ve taşınabilir iletişim araçlarında meydana gelen gelişmelere olan ilginin artmasıyla birlikte, sosyal medya güç kazanırken; ‘sosyalleşme’ kavramının tanımı da yeni bir boyut kazanmaktadır. Sosyalleşme kavramı, kısaca “insanın toplumla bütünleşme süreci” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımda bahsedilen sosyalleşme durumu, sadece bir topluluğa ait olmak değil, belli norm ve değerlere sahip bireylerin çevreye adaptasyon sürecini ifade etmek için kullanılmaktadır.

Günümüzde bilgiye, bilgisayar ağları aracılığıyla ulaşılmaktadır. Küresel ölçekte tüm insanları ve kültürleri birbirine bağlayan sosyal ağlar, bireylerin yaşam biçimlerini, alışkanlıklarını, kimliklerini belirlemektedir.

Yeni iletişim teknolojileri bireylerin sosyal medyada birer içerik üreticisi olarak yer alabilmelerine olanak tanımaktadır. Kontrol sisteminin üreticiden tüketiciye geçmesinin, zaman ve mekan özgürlüğüne getirdiği sınırsızlık ve kitlesizleştirme (demassification) hareketleri gibi ademi merkezietçi özellikler, onu modernizmden çok postmodernizme yakın kılmaktadır. Bu bağlamda; sanal toplumsal mekanlar, sanal gerçeklik, sanal cemaatler gibi yaratılan yeni paradigmalarda kimliklerde sanal alemin uzantısında sanallaşmaktadır (Castells, 2004: 22-90).

Dijital ortamların sosyal mekanı sınırsız olma özelliğine sahiptir. Aynı zamanda hipermetinsellik özelliği sayesinde bireyler sonsuz sayıda yeni bağlantılar kurarak, yeni bir gerçekliğin içerisinde girmektedirler. Bu yeni gerçeklik içerisinde, bireyler birbirleriyle etkileşime geçerek; neleri nasıl algılamaları gerektiği ve diğerleri arasında kabul görebilmek adına hangi kimliğe bürünmeleri gerektiğine, maruz kaldıkları içerikler yoluyla karar vermektedirler. Ancak bu karar verme sürecinin hiçbir zaman durağan olmadığı görülmektedir. Çünkü yeni medyada herkes aynı zamanda birer içerik üreticisi olarak yer aldığı için, sürekli bir enformasyon akışı söz konusu olmaktadır. İletişim teknolojilerinin yöndeşmesinin sonucunda, kimlikler, sanal ortam içinde yeniden biçimlenmekte ve imaj göstergeleri haline gelmektedir. Sosyal medyanın, bireylerin kendilerini ifade edebilmeleri adına en önemli mecralardan biri haline geldiği günümüzde, bireyler diğer bireylerin kendilerine yönelik bakış açılarını etkilemeye çalışmaktadırlar. Bireyler bu durumda, farklı kimlik sunum taktikleri geliştirerek, sadece diğer bireylerin kendi kimliğine ilişkin izlenimlerini yönetmemekte aynı zamanda diğer bireylere ilişkin kendi davranış örüntüsünü de biçimlendirme olanağı elde edilebilmektedir (Wayne ve Linden, 1995:260).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, hayatın her alanında önemli değişimlerin yaşanmasına sebep olmaktadır. Özellikle bireyin çevresiyle ve dünya ile kurduğu iletişimin yeni iletişim teknolojileriyle aracılanmış bir hal almasıyla birlikte bireyin ve toplumların sosyalleşme biçimlerinde köklü değişimler meydana gelmektedir. Yaşanan bu değişimin merkezinde yeni iletişim teknolojilerinin zaman ve mekan arasındaki ilişkiyi yapı bozumuna uğratması etkili olmaktadır. Meydana gelen bu değişim hayatın her alanını etkilediği gibi bireylerin sosyalleşme süreçlerini, ilişki kurma şekilleri, iletişimlerini, yaşam biçimlerini ve alışkanlıklarını derinden etkilemektedir.

Böylelikle çevresine yabancılaşan birey, zaman içerisinde teknolojinin determinist etkilerinin büyümesine kapılmaktadır. Bu süreçte, zamana ve mekana bağlı kalmadan dünya ile ekranlar aracılığıyla iletişime geçen birey bu determinist etkinin tutsaklığında kısa süre de yalnızlaşmaktadır. Teknolojik gelişmelere paralel bir şekilde hayatımıza belirli dönemler içerisinde sürekli yeni araçlar ve bu araçların etkileri dahil olmaktadır. Bu noktada her araç insanlara yeni olanaklar sağlarken; bir takım sınırlamaları da beraberinde getirmektedir. Özellikle günümüzde mobil iletişim teknolojileri ve sosyal paylaşım ağları ile gerçekleştirilen iletişim bireylere yeni olanaklar sağlarken; bir takım sınırlamalar da getirmektedir. Böylelikle birey, uzak olanla ilişkilerini dijital ortamlarda güçlendirirken; yakın çevresiyle ve sevdikleriyle kurduğu ilişkilerini azamiye indirmektedir. Bu süreçte iletişim teknolojileri bireyi uzak olana yakınlaştırırken; çevresinden tamamen soyutlamaktadır. Böylelikle çevresine ve kendisine yabancılaşan birey bir süre sonra etkileşimde bulunduğu çevrenin ve iletişim aracının yapısına göre farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma süreci internetin ve iletişim teknolojisinin kullanım sıklığına göre değişmektedir. Özellikle internet bağımlılığı olan gençlerde bu süreç süratle gerçekleşmektedir. Bu durum, bireyi kalabalıklar içerisinde yalnızlaşmasına neden olmaktadır.

İnternet kullanımının ve mobil iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması; internette geçirilen sürenin katlanarak artmasına neden olmaktadır. Bu durum, her kuşaktan bireyin internet bağımlısı olma riskini arttırmaktadır. Böylelikle ailesinden ve çevresinden uzaklaşan insanlar, sosyalleşmek amacıyla vakitlerinin büyük bir çoğunu harcadıkları dijital ortamlarda sahip oldukları kültürel değerlerine ve kimliklerine yabancılaşmaktadır. Bu noktada etkileşimde buldukları toplumun kültürel kodlarını, paylaşılan içerikler vasıtasıyla farkında olmadan alan bireyler, zaman içerisinde sahip olduğu kültürel kodlar ile yer değiştirmektedir. Böylelikle birey kendisine ve çevresine zaman içerisinde yabancılaşmaktadır.

Sonuç olarak iletişim teknolojileri ve sosyal ağlar bireylerin kendilerini eksik hissettikleri yanlarına hitap etmektedir. Sosyal paylaşım ağlarının etkileşimli yapısı ve mobil iletişim teknolojilerinin zamana ve mekana bağlı kalmaksızın iletişime imkan sağlaması; bireyi yalnız hissetmeyeceği, ilişkilerini güçlendireceği yeni ortamlara girmesine olanak sağlamaktadır. Ancak bu dijital ortamların gerçekten uzak yapıları nedeniyle, sanılanın aksine bireyi ekranlara ve teknolojiye bağımlı hale getirmektedir. Bu durum bireyi kalabalıklar içerisinde yalnızlaştırırken; çevresine ve kendisine yabancılaşması sorununu beraberinde getirmektedir. Kuşkusuz bu süreçte, yeni iletişim teknolojilerinin ve sosyal ağların kullanım amaçları ve sıklıkları bireylerin sosyal hayatlarını ne yönde belirleyeceği konusunda belirleyici olacaktır.

KAYNAKÇA

ACUN, R. (2011). “Her Dem Yeniden Doğmak: Online Sosyal Ağlar ve Kimlik”, http://www.millifolklor.com/tr/sayfalar/89/08_.pdf (27 Ocak 2014).

AKTAŞ, C. ve ÇAYCI, B. (2013). “Yeni Enformasyon ve İletişim Teknolojilerinin Sosyal Hayattaki Rolü”.

https://www.academia.edu/5175989/Yeni_Enformasyon_ve_Iletisim_Teknolojilerinin_Sosyal_Hayattaki_Rolu_The_Role_of_New_Information_and_Communication_Technologies_in_Social_Life (15 Ocak 2014).

BAKIROĞLU, C. T.(2013). “Sosyalleşme ve Kimlik İnşası Ekseninde Sosyal Paylaşım Ağları”. Akademik Bilişim Konferansı 2013, Antalya.

BAYRAKTUTAN, F. (2005). Aile İçi İlişkiler Açısından İnternet Kullanımı. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

BOOKCHIN, M. (1996). **Ekolojik Bir Topluma Doğru**. Abdullah Yılmaz (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

CASTELLS, M. (2008). **Ağ Toplumunun Yükselişi**. 1. Cilt, 2. Baskı. Ebru Kılıç (Çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- CASTELLS, M. (2004), **The Network Society: A Cross Cultural Perspective**, Edward Elgar Pub, 22-90.
- ERGİL, D. “Yabancılaşma Kuramına İlk Katkılar”.
<http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/33/3/8.pdf> (26 Ocak 2014).
- ESEN, E. ve SİYEZ, D. (2011). “Ergenlerde İnternet Bağımlılığını Yordayan Psikososyal Değişkenlerin İncelenmesi”, *Türk psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4 (36), 127-138.
- GIDDENS, A. (2012). **Modernliğin Sonuçları**. 5. Baskı. Ersin Kuşdil (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- GÜLEÇ, C. (1991). “Çevre ve Ruh Sağlığı”, *Çevre Üzerine*, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını, Ankara.
- HARVEY, D. (1999). **Postmodernliğin Durumu**, Sungur Savran (Çev.), Metis Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1999.
- LEUNG, L. (2004). Net-Generation Attributes and Seductive Properties of the Internet as Predictors of Online Activities and Internet Addiction. *Cyberpsychology & Behavior*, 7 (3).
- MERCAN, N. (Ocak 2010). “Dijital Dünyada Zaman, Mekan, İnsan İlişkileri ve Yabancılaşma”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*. Sayı 403,ss. 100-111.
- SIMKOVA, B. & CINCERA, J. (2004). Internet Addiction Disorder and Chatting in the Czech Republic. *Cyberpsychology & Behavior*, 7 (5).
- SİYEZ, D. (2011). **Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim**. Alim Kaya (Ed.). Ankara: Pagem A Yayınevi.
- UYVAL, A. (2008). “Xx. Yüzyılda Yabancılaşma ve Sanat”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Fakültesi Dergisi*, 24, 48-53.
<http://www.befjournal.com.tr/index.php/dergi/article/viewFile/260/226> (18 Ocak 2014).
- OFLUOĞLU, G. VE BÜYÜKYILMAZ, O. (2008). “Yabancılaşmanın Teorik Gelişimi ve Tarihsel Süreç İçinde Farklı Alanlarda Görünümleri”, *Kamu-İş Dergisi*, cilt no: 10, sayı 1, 113-144. <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/1015.pdf> (26 Ocak 2014).
- TOPRAK, A., YILDIRIM, A., AYGÜL, E. BİNARK, M., BÖREKÇİ, S. VE ÇOMU, T. (2009). **Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook**. İstanbul: Kalkedon Yayınevi.
- TURAN, S. (2002). “Teknolojinin Okul Yönetiminde Etkin Kullanımında Eğitim Yöneticisinin Rolü”, *Kuram ve Uygulamalarda Eğitim Yönetimi*, Sayı 30, 271-81.
- WAYNE, S. & LINSWN, R. (1995), Effects of Impression Management on Performance Ratings: A Longitudinal Study , *Academy of Management Journal*, B8(6).
- YILMAZ, G. (2008). “Kapitalizmde Zaman-Mekan Sıkışması”,
<http://www.yenidenatilim.com/FileUpload/ks892/File/yilmaz.pdf> (21 Ocak 2014).